

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 29

22

IULIE

1923

În acest număr: *Arendași ai trecutului* de Octavian Goga; *Sufletul*, poezie de Octavian Goga; *O nouă orientare a politicii maghiare* de Moise Nicoară; *Re-frenul domnului Vaida* de Gh. Tulbure; *Monstrul* de Septimiu Popa; *Literatura lui Rozenthal* de Alexandru Hodoș; *Patria nu mai „somează“*... de „T. N.“; *Criza de locuințe* de P. Nemoianu; *Cronica politică: Sfârșitul unei călătorii* de Ion Balint; *Gazeta rimată: Ciulamă istorică* de Man Jeromonahul; *Insemnări: Consolarea lor...*, *Amicii minorităților*, *Versurile dlui Teodor Murășanu*, *Și-a desavuat trecutul*, *Daruri în familie*, *Amabilități*, *Bibliografie*.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CÚZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 5 Lei

Țara Noastră

Arendași ai trecutului

O rețetă foarte ciudată de manifestare publică a fost inventată în timpul din urmă de către înțelepții îndrumători ai partidului național.

Iluștrii bărbați dușmăniți de prezent și fără perspectivă în viitor s'au hotărât să-și întabuleze pe nume propriu trecutul Ardealului și să se prezinte după tantiemă cu chitanță în regulă la toate praznicile. Moștenitori în linie directă ai tuturor strălucirilor din viața noastră dela Horia, Cloșca și Crișan încoace, acești întrepizi arendași ai istoriei s'au hotărât să facă straje la morminte. Hotărîrea dumnealor e categorică și irevocabilă. De câte ori conștiința publică într'un sentiment de pioasă venerație s'apropie de-un țintirim din Ardeal, totdeauna e mare primejdie și posteritatea riscă să-și profaneze omagiile cu un scandal în toată legea. La toate aceste ocazii e bocluc cu partidul național. Adversarii noștri apar cu aiere de veritabili proprietari ultragiați a căror moșie a fost călcată și încep să se ia la ceartă cu lumea dimprejur. Ei dau din coate la asemenea prilejuri, sunt întunecați și morocănoși, inima le svîcnește subț redingotă și patimile îi agită peste măsură, fiindcă în vreme ce alții vin să-și odihnească sufletul în contemplarea senină a trecutului, dâșii sunt prezenți ca să-și tragă pînă, bucatura chinuită din pînă cea de toate zilele. De-a-cela e tensiune și enervare în astfel de clipe, colțul tăcut de cimitir se improvizează într'o meschină arenă de gladiatori electorali, rîndurile auditoriului se mișcă, părintele Man dela Gherla se ivește în rolul de majordom și nu arare se întâmplă că peste țărîna mortului pocnește lozinca trivială ca o țiribombă din Parlament: *Trăiască partidul național!*...

Cetitorii n'au uitat cum s'au desfășurat lucrurile la parastasul lui Gheorghe Pop de Băsești.

Lumea din toate părțile s'a grăbit să fie de față în sătulețul din Sălaj, ca să proslăvească amintirea veneratului luptător. Fiecare a avut bunul simț să-și lase acasă cartea de membru al cântărui partid și-a venit cu gândul curat de-a cinsti opera unui răposat, scumpă nouă tuturor. Vă aduceți aminte cu câtă eleganță și-au învederat pietatea lor conducătorii comitetului de-o sută. Dâșii veniseră gata să ia în stăpânire mormântul lui Badea Gheorghe, făcând impresia că sunt posidenții țărâniei și că numai cu un bilet dela clubul Majestic se poate închina cineva osâmintelor frumosului nostru moșneag. Un târâboi vulgar s'a pus la cale, s'au instigat țărânie împotriva autorităților și s'au plănuit demonstrații de partid. Scandalul nu s'a produs, fiindcă l-a refuzat tactul și delicateța mulțimii călăuzite de sentimente onorabile. Sfârșitul se știe: când lovitura n'a reușit, plănuitorii înbufnați n'au mai primit să treacă pragul caselor mortului, unde era adunată toată lumea, ci s'au dus la popa din sat zece inși înăcriți cu pațima lor, ca a doua zi gazetele Honigmanilor dela București să falsifice totul și să le trâmbețe în țară nedreptățirea...

Copia fidelă, dar cu proporții mărite, ne-au dat-o deunăzi la Sibiu și Râșinari.

Din prilejul semicentenarului lui Șaguna eminenții oameni de stat au socotit că iarăși e o treabă de făcut, ca să-și salte firma. În mijlocul emoțiunii generale, care cinstea în vrednicul arhichieru figura lăuminoasă a patrimoniului nostru național, s'au ridicat din nou incorigibili competiționari ai trecutului și-au prezentat nota. Nimănui, nici-unui partid din prea multele câte sunt, nu i-a trâznit prin minte, la cincizeci de ani după moarte să vadă cu ochelari de club silueta mitropolitului Andrei. Dâșii, netulburați, și-au urmat tipicul Suta a fost mobilizată, nelipsitul părinte Man și-a transpus retorica specială la Râșinari îndemnând pe țărâni să-i aclame partidul, — după-cum ei mi-au spus-o zâmbind, — pe când șeful era ferm decis de astădată să pronunțe un discurs-expozeu lăudând din turnuf bisericuții sale pe mortul dela Râșinari. Firește, rețeta n'a admis-o nimeni, prea era deplorabilă. Consecința s'a produs cu repeziciune uimitoare. Supărății frunțași au declarat grevă, n'au asistat la continuarea serbărilor și pe vremea când în frunte cu întreaga familie regală, reprezentanți din toată țara cu bucuria onestă a clerului și poporului erau adunați să asculte cuvântul Regelui, domniile lor, cincizeci din sută, într'un restaurant din Sibiu, după-ce și-au vărsat veninul în cuvântări numeroase, au redactat un proces-verbal în care-au mulțumit Provedinței că le-a dat pe Șaguna, care e numai al lor. Ultimul acord se știe: gazetele Rozenthalilor dela București au umplut țara cu nedreptatea ce li s'a făcut...

În fața acestor atitudini ce se afișează cu-o fatală consecvență la toate ocaziile, noi, neîndurați analiști, ne întrebăm cu stăruință care e pricina lor?

Răspunsul nu-l găsim decât în penibila inerție de gândire, în imobilitatea cerebrală a acestui mănunchiu de oameni. Ei se țin cu dinții de nenorocitul nostru trecut, în care am fost încătușați de stă-

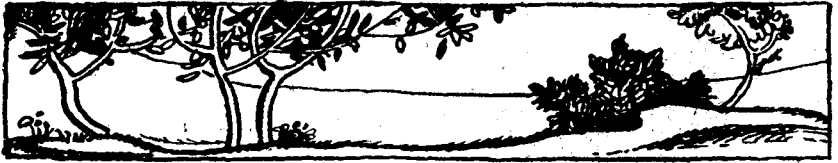
pânirea străină, ei blagoslovesc toate orânduirele lui și le imploră astăzi ca o binecuvântare, fiindcă nu sunt harnici să se smulgă din tiparele vieții de ieri. Psihologia lor e dominată și siluită de mixtura unor precepte de suflet ostil nouă, fiindcă el vine de pe-un câmp dușman. A se atășa la noua ordine de lucruri ar trebui să facă o efortare care nu le stă la îndemână, a cobori pe arena integrală a energiilor neamului nu le vine la socoteală fiindcă nu-i iartă puterile. În astfel de împrejurări deci, ei se constituie pur și simplu proprietari ai trecutului, din care nu vor să iese, arendași de morminte pe care vor să le speculeze pentru micul lor profit. Pe seama lor trecutul nu e o etapă într-o evoluție, ci un bârlog în care se retrag, ca să-și aranjeze socotelile. Ei uită însă că în vâlmășagul de forță creatoare societatea se primenește, că sub presiunea împrejurărilor schimbate totul se plămădește din nou, și că a stăruî în jurul movilelor din țintirim numai, fără a înțelege strigătul vieții de-afară, înseamnă a deveni tu însuți un tulburător anahronism, un fel de strigoi antipatic...

Conducerea partidului național se izolează tot mai mult și de prezent și de viitor.

Gândiți-vă : la încoronarea dela Alba-Iulia s'au căinat într'un restaurant din Arad, la serbarea lui Șaguna, într'unul dela Sibiu. Și într'un caz și într'altul n'au înțeles chemarea vremii și-au fost în afară de unisonul de simțire a neamului.

Nu vi se pare că în asemenea situație țintirimul trecutului nostru politic e pe cale să se îmbogățească din nou cu-o cruce? Cu crucea partidului național. Conducătorii chibzuți însă iau toate măsurile ca subț ea să nu plângă nimeni...

OCTAVIAN GOGA

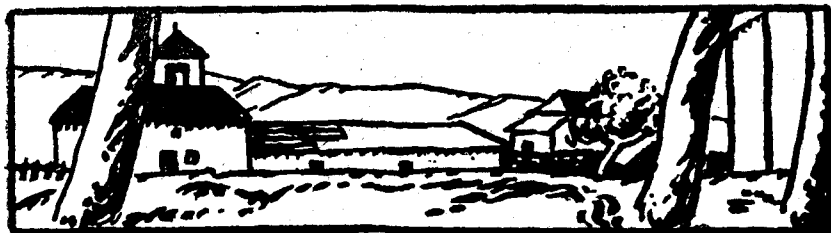
Sufletul

Ți-e sufletul o mare 'nviforată
Și'n ochii verzi ce-mi strălucesc în cale,
Eu văd ca'n două virfuri de pumnale,
O tristă hecatombă 'nsîngerată,
Intreagă jertfa biruinții tale.

Pe mine-adincul apei mă 'nfiară
Cu tainele ce nu le știe nime,
Din undele ce suie și coboară
Imi reînvie basmul cu-o comoară
Ascunsă jos acolo 'n adîncime.

Drumeț chemat de viforele mării,
Cum m'am oprit rătăcitor pe maluri,
Simt fulgere în purpura'nserării
Și'n noapte-aud suspinele chemării
Luntrașilor, ce vor pieri în valuri...

OCTAVIAN GOGA

O nouă orientare a politicii maghiare

Ultima scrisoare din Budapesta, trimisă de prețiosul nostru colaborator d. M. Rucăreanu și publicată în numărul trecut al „Țărei Noastre”, ne-a adus iarăși câteva indicații prețioase asupra nouilor îndrumări, cari caută să-și facă loc în politica externă a Ungariei. Perspectivele ce se deschid tind după cât se pare la o îndulcire a raporturilor de vecinătate cu statele succesoare ale Austro-Ungariei. Nădejtile puse în protecția și sprijinul Antantei au dat toate greș. Singurul drum spre o serie de aranjamente cari să scape Ungaria de o ruină economică sigură a rămas acela care duce spre Mica Antantă. Intr’o interpelare recentă în Camera dela Budapesta, „leaderul” socialist Peidl a cerut guvernului o sinceră și categorică orientare în acest sens. Numeroase aplauze au subliniat cu entuziasm ideia mântuitoare iar contele Bethlen, după cum au relatat telegramele de mai târziu, s’a angajat solemn să încerce a realiza această nouă politică a intereselor Ungariei, îndreptându-și însfârșit privirile spre Belgrad, spre Praga și spre București, — și stabilind astfel de raporturi economice, încât o eră de prosperitate să fie posibilă.

Două împrejurări foarte serioase împing Ungaria spre o asemenea politică. Mai întâi insuccesele diplomatice în străinătate. Apoi, greaua situație financiară a țării. Nimeni nu mai ascunde în Ungaria adevărul că primul-ministru maghiar s’a întors din ultima sa călătorie, adânc desamăgit, complet descurajat. Contele Bethlen spera să poată obține un împrumut extern, grație căruia să oprească prăbușirea tot mai amenințătoare a finanțelor maghiare. Comisia de reparații interaliată i-a pus însă condițiuni inacceptabile. Dintr’odată, opinia publică a văzut care e realitatea. Eșecul contelui Apponyi în fața „Ligei Națiunilor”, unde vechiul nostru dușman s’a dus să pledeze cauza marilor proprietari maghiari din Ardeal ale căror moșii au fost expropriate, a întregit în mod elocvent această impresiune, că Ungaria nu se poate aștepta la un ajutor efectiv din partea marilor puteri din Apus, atâta

vreme cât va apărea înaintea acestora ca răsvrătită împotriva ordinii de lucruri statornicite în urma războiului.

* * *

Naivitatea oamenilor politici ai Ungariei a crezut însă multă vreme altfel. Din ziua în care cellalt conte, astăzi expatriat și osândit ca trădător de patrie, contele Károlyi, se înfățișa la Belgrad, înaintea generalului Franchet d' Esperay pentru a semna condițiile armistițiului, această ciudată și inexplicabilă iluzie n'a consimțit niciodată să facă loc crudei realități. Contele Károlyi își închipuia într'adevăr că protestările sale de dragoste pentru Antanta, ale căror preludii le rostise chiar înainte de înfrângerea definitivă a Germaniei, îi creiaseră un drept la indulgența Aliaților, prezentându-se la încheerea socotelilor, nu ca un fost inamic, ci ca reprezentantul unui sârman popor cu reale simpatii față de cei împotriva cărora fusese dus să lupte fără voința lui. Exilatul dela Ragusa era aproape încredințat că nici Franța nici Anglia, al căror credincios auxiliar făgăduia să fie, nu vor consimți la îmbucătățirea Ungariei, și că integralitatea teritorială a acesteia va fi respectată pe temeiul unor largi concesiuni făcute naționalităților și, mai ales, pe acela al completei amnestii în fața vinei de a fi participat la război în tabăra Puterilor centrale.

Cât de întemeiate au fost aceste amăgitoare credințe s'a văzut din clipa în care generalul Franchet d' Esperay, tăios și rece, readucea totul la proporțiile adevărate, spunând delegației maghiare la Belgrad: — „Nu uitați că ați pierdut războiul, nu uitați că ați fost învinși.“ Totuși, apelurile pe lângă Antantă, și speranțele în ajutorul care ar putea veni de-acolo, s'au împletit mai departe, neconțenit, alcătuiind până acum singura soluție prin care Budapesta râvnea să îndulcească nenorocirile sale prezente. O întinsă operă de propagandă a fost întreprinsă din Italia până în America; Londra și Parisul au fost invadate de broșuri și de conferințe, cu scopul de a stârni interesul cercurilor conducătoare ale Antantei asupra soartei nedrepte în care se sbate Ungaria. Dar, dacă toate aceste plângeri și protestări au smuls ici și colo unele simpatii și unele compătimiri, niciun rezultat pozitiv n'a fost obținut, niciun avantaj n'a fost câștigat. Intre Ungaria, dușmanul de ieri, și Mica Antantă, răsărită dintr'o sforțare comună spre victorie, Aliații noștri n'aveau mult de ales: și *Dreptul* și *Forța* se găsesc de partea ceastălaltă...

* * *

Conducătorii de-acum ai Ungariei par că încep să se trezească. Iată unde sunt cu adevărat „maghiarii cari se deșteaptă.“ Ei au înțeles în sfârșit că n'au nimic de așteptat din partea Antantei, care a rămas surdă la toate cererile ce i s'au făcut, și au mai priceput, că o apropiere loială de statele cari alcătuiesc Mica Antantă româno-sârbo-ehoslovacă e singura rețetă prin care se pot pune de acord cu realitatea. Situația Ungariei e într'adevăr foarte precară. Deprecierea valutei merge crescând. Criza de producție amenință toate ramurile de acti-

vitare. Răpus de atâtea greutăți, statul se pregătește să-și concedieze aproape jumătate din funcționari. Mizeria și foamea pândește la toate colțurile.

În aceste condiții, sub presiunea împrejurărilor, Ungaria e pe punctul de a părăsi calea primejdioasă urmată până acum, renunțând la atitudinile dușmănoase, la încercările de aventură, pentru a se îndrepta pe calea înțelegerilor pașnice și a legăturilor rodnice pe care le poate încheia cu vecinii săi. Mica Antantă nu s'a arătat niciodată protivnică unor raporturi normale de vecinătate, înțelegând toate consecințele fericite care ar decurge de aci pentru bună starea întregii Europe centrale, preschimbată dintr'un enervant focar de agitații într'un vast laborator de colaborare constructivă.

Mulțe din relele de cari sufăr astăzi toate țările acestui colț frământat al Continentului ar fi înlăturate în această nouă epocă de liniște și de eforturi comune. Ungaria pare că s'a decis să vadă avantajele cari decurg pentru ea din această situație, și e gata să tragă consecințele ei politice.

E tot ce are mai bun de făcut.

MOISE NICOARĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Refrenul domnului Vaida

„Era mai bine subt Unguri“.

Nu mi-a trecut nici odată prin minte să încerc a demonstra cuiva absurditatea declarației, cu care domnul Vaida a reușit să-și asigure o tristă celebritate. Ecoul ei straniu a amuțit de mult în valurile de trecătoare indignare sau în hohotele de ironie ușoară, pe care a izbutit să le trezească în opinia publică. Lumea noastră, din fericire înzestrată cu un perfect simț al realităților, a trecut imediat la ordinea zilei peste această vorbă nechibzuită, rostită de un politician enervat. Și nu cred să se fi găsit un singur naiv, care să-i dea crezământ. Zilele trecute răsfoiam însă, din întâmplare, paginile escelentei reviste de știință și politică socială a lui Oskar Jász, „*Huszadik Század*“ (pe românește: veacul al XX-lea), care apărea la Budapesta înainte de război. În volumul al XXVI-lea din anul 1912 dau cu ochii de un articol purtând titlul „*Széljegyzetek a román kérdéshöz*“, ceace pe românește s'ar spune: „Câteva însemnări cu privire la chestiunea românească“. Articolul este semnat de distinsul publicist maghiar d-l *Erdély Viktor*, autor al mai multor scrieri literare și politice de o necontestată valoare.

Când l-am isprăvit de cetit mi-am adus aminte de vorba d-lui Vaida. Și pentruca să vedeți și d-v, cum de mi-am reamintit eu acest refren nenorocit, pe care tocmai începusem să-l uit — să-mi dați voie să vă tâlmăcesc pe românește tot ce spune dl Erdély Viktor în „*Huszadik Század*“.

Iată articolul:

* * *

„Munții noștri aur poartă
Noi cerșim din poartă'n poartă“...

(Din cântecul popular al Moșilor).

„Rezervându-mi pentru alt prilej o parte din dovezi, de data aceasta țin să scot în evidență, prin câteva exemple, unul din acei dinți veninoși, cu care se tratează la noi chestiunea națională românească. Voi arăta, cum guvernele noastre privesc cu indiferență, și de multe ori își dau chiar concursul la ruina economică a țărănimii românești, care reprezintă 20% din populația statului ungar. Politi-

cianii noștri miopi cred că cu chipul acesta fac un serviciu cauzei ungurești și nu sunt în stare să înțeleagă, că astfel de „acțiuni“ fără suflet duc fatal la *paralizarea morală și materială a întregii țări*.

Vreau să arăt, în rândul al doilea, cum problema națională a românilor este tratată *nu numai de administrația noastră*, ci chiar și *din partea justiției ungurești* într'un chip, care ar face cinste semințiilor balcanice din Macedonia.

Pe scurt: că la noi e destul să fi „valah“, pentru ca să fi declarat: *vogel frei* (adică scos de sub scutul legilor. *Nota trad.*) Pe seama românilor pare a se fi adoptat o specială practică de drept, a cărei notă fundamentală este *ilegalitatea și absența oricărui principiu de dreptate și echitate*. Practica aceasta o aplică toți slujbașii, începând dela cantonierul satului până la ministrul de interne. În dosul acestor strănii proceduri juridice de obicei se ascunde câte-o panama locală, asupra căreia însă de regulă ai noștri închid ochii și se uită printre degete „din rezoane naționale mai înalte“.

Din uriașa mulțime de cazuri concrete voi releva numai câteva, cari sunt proprii să arunce o vie lumină asupra chestiunii ce ne preocupă.

În zilele recentelor alegeri de deputați d-rul Bánfi István, medicul de circumscripție din Bucium (lângă Abrud) se 'ntâlnește la hanul din sat cu câțiva cunoscuți. Venind vorba de alegeri, doctorul declară, că n'are să voteze pe Szász Iózsef, feciorul prefectului din Aiud, ci *va vota pe Vaida*.

— Nu credem, că ai s'o faci — răspunseră prietenii lui contrariați.

— Să-l trăsnească fulgerul din cer pe cine nu va vota cu Vaida — întări doctorul, în focul discuției, pe un ton mai mult glumeț decât serios.

Cineva a șoptit cazul primpretorului Imre Iózsef. Acesta a ordonat contra doctorului anchetă disciplinară și l'a suspendat. Doi ani a durat procedura disciplinară. Doi ani întregi circumscripția aceea, plină de tuberculoză, de sifilis și de alte epidemii a fost lipsită de doctor. În răstimpul acesta dosarul actelor a parcurs toate forurile până la Pesta și înapoi. Nu era deci un caz izolat, ci un fenomen tipic, pentru că la urma urmelor doctorul a fost găsit vinovat și amendat pentru „infracțiune disciplinară“.

Atunci când un doctor este tratat în chipul acesta vă puteți imagina ce soartă poate să aibă un notar în ținuturile românești.

Voi povesti pe scurt numai cazul notarului din comuna Mogoș. Era pe vremea guvernului de coaliție. După un strașnic chef de trei zile în sunetele tarafului de lăutari, lângă bateriile sticlelor de șampanie și'n țipetul* chelnerițelor speriate secretarul comunei Mogoș, Nicolae Pop s'a împușcat. După ce l-au îngropat a ieșit la iveală, că defraudase banii satului. Impozitele încasate în vreme de 7 ani nu erau nicăeri. Ziare de cassă, evidente etc., n'avea nimic, iar țărani plătiseră impozite grele pe fiecare cap de vită. Acasă în familie trăise modest. Ce făcea deci cu banii furați? Plătea șampanie și-i pierdea

la cărți cu primpretorul și cu alți „domni unguri“, dela cari atârna soarta lui. Pe aceștia trebuia să-i mituiască mereu, pentru că notarul Pop era urmărit ca *dezertor* din armată. Iar superiorii lui știau, tăceau și l-au lăsat să fure, timp de 7 ani, pentru că era „băiat bun“. („jó pajtás“). Iată morala administrației noastre.

Urmașul lui a fost un român serios și cinstit, cu numele Teofil Hossu. Noul notar în curs de 3 ani a pus rânduială la primărie achitând aproape toate datoriile satului. Cu primpretorul Imre Iózsef, un vlăstar de nemeș, șovinist și corupt, la început n'a avut decât mici neplăceri. Situația s'a schimbat însă radical din momentul, când tânărul notar a cutezat a se împotrivi unei panamale, pe care voia s'o facă d-l administrator de plasă. Preotul satului, care avea o cocioabă de casă de vândut, s'a înțeles anume cu primpretorul să-i-o cumpere comuna cu oribilă sumă de 12 mii de coroane. Antistia comunală, prezidată în mod special de d-l primpretor, într'un timp când notarul lipsia din sat a votat cumpărarea. Reîntors acasă, notarul, — un om cu inimă mult mai cinstită decât să arunce satul într'o nouă datorie stupidă, — a dat apel și a protestat. Ce a urmat nu cred să aibe pereche nici chiar în administrația ungurească. În baza unor false denunțuri, puse la cale de primpretor, bietul notar a fost suspendat. Cazul până aci s'ar părea un simplu abuz șablonar, care n'are nimic de a face cu sistemul. Cele ce au urmat însă aruncă o lumină caracteristică tocmai *asupra sistemului și a mentalității celor dela cârmă*.

Ce s'a întâmplat?

Dispoziția aceasta brutală și ilegală a dlui primpretor a fost aprobată și de subprefect, a fost aprobată și de ministrul de interne și — ce-i mai clasic! — pe simplul motiv, că primpretorul este „om cu mână tare“ față de naționalități și a fost un excelent agent electoral al domnului prefect cu prilejul alegerii de deputat la Ighiu.

Chestia aceasta rușinoasă deasemenea s'a trăgănat vre-o doi ani și jumătate. În răstimp firește, casa popii a fost cumpărată pentru ca nu peste mult să fie nelocuibilă.

Un moment esențial, pe care trebuie să-l amintim, ca complectare a tabloului, este faptul, că pe timpul cât notarul era persecutat un alt intelectual român, cu dosarul la mână s'a prezentat la redacția unui ziar „radical“, și l-a rugat să publice cazul, luând apărarea acestui om nevinovat. A fost refuzat cu un zâmbet disprețuitor: „*n'avem coloane pentru jelaniiile valahice!*“

Fără să vreau îmi vine'n minte definiția pe care am auzit-o cu o ocazie într'o societate românească. Atunci mi-se părea bizară, acum însă văd că evenimentele o justifică complet. „Suntem în pădure și ne atacă hoții. Strigăm după ajutor. Atunci hoții strigă: „valahi ticăloși!“ („gazoláhok“). Jandarmii chemați în ajutor de noi, în loc să prindă pe hoți, ne leagă tot pe noi și'n numele patriei lasă ca hoții să ne jefuiască după plac. Pentru că noi nu suntem decât niște „valahi mizerabili“...“

Iată nenorocirea fatală a chestiunii românești. Acela pe care s'a pus odată stigmatul de „dacoromân“, este pierdut. El este dat pradă

oricui și fiecă solgăbirău, adus de vânturi poate să-l jefuiască în dragă voie, pentru că la strigătul lui disperat nu reacționează nici societatea maghiară, nici presa maghiară. Dimpotrivă se grăbesc toți să-i mănânce poma în chiote de bucurie.

Cazuri similare aș putea înșira cu toptanul, garnisite toate cu numărul dosarelor din birourile administrației. Denunțurile anonime puse la cale în contra notarilor români, ca să poată fi șantajați mai ușor, amendările primarilor români, cari n'au votat pe candidatul guvernului și alte asemenea monstruoziități sunt la ordinea zilei. Viața cetățenilor și a intelectualilor români este o serie de molestări și persecuții. Aceste singure sunt suficiente pentru a înțelege starea de spirit, enervată și adesea plină de ură, pe care o întâmpinăm la tot pasul. Ea explică și motivele pentru care, cei cari cunosc din temelie chestiunea română nu pot să facă nici o încercare pentru realizarea unei apropieri sau prietenii maghiare-române. În astfel de condiții numai un ignorant sau un înșelător mai poate vorbi de apropiere între aceste două neamuri.

Dacă traiul intelectualilor români este un lanț de suferinți, viața populației rurale este un adevărat iad. Mai ales în părțile unde cutare aventurier prinde să exploateze în favoarea sa antipatia naționalităților față de maghiari, sau pe unde voturile guvernamentale li se par amenințate. Contururile acestui trist tablou le voi schița deasemenea numai în câteva trăsături generale.

Țăranii din comuna Vaca, plasa Bradului, în județul Hunedoara, s'au purtat rău: n'au votat cu candidatul guvernului. Cu toate presiunile cele mai barbare, ei au stat neclintii lângă candidatul lor naționalist.

Pentru a-i pedepsi și „a-i aduce la rezon“ autoritățile au pornit contra lor o adevărată campanie de retorsiune. Ca probă pentru decăderea morală, de care au fost capabili, amintesc următoarele cazuri: 1. Cinci țărani români au fost amendați cu sume enorme sub cuvânt, că în ajunul Crăciunului — potrivit unui străvechiu obicei popular — au îndrăznit să-și viziteze prietenii și rudeniile din sat și să joace „fără concesiunea autorităților.“ 2. Maria Tudor, o țărăncă din Vaca, a fost pedepsită cu 200 de coroane pentru că pușorii de pe mâneca cămeșii erau cusuți cu fir roșu-galben-albastru. Țărănimea română este lăsată astfel pradă tuturoră și-o poate jăfui după plac oricine pactează cu domni unguri. Aduc un singur exemplu.

Direcția minelor de aur „Cei 12 Apostoli“ dela Ruda (lângă Brad), s'a înțeles cu vice-regii locali să-i spijinească în alegeri cu toți oamenii (băieșii) ei. În schimb societatea a primit „mână liberă“ în partea de nord a județului Hunedoara. Șteampurile dela Gura-Barza revărsau în Criș 260.000 de tone de nisip pietros, pe an. Această cantitate enormă de nisip mineral umfla alvia râului, care inunda des revărsându-se pe holdele sătenilor și distrugând, ca un foc sămănăturile și toată vegetația. Văzându-și pământul nefructifer și ei gata s'ajungă la sapă de lemn, țăranii de pe valea Crișului alb au pornit proces contra direcției băilor.

Procesul, — cu amănuntele lui demne de un roman senzațional, — a durat 10 ani. Abia la 1908 a sosit raportul laboratorului hidraulic din Pesta constatând, în baza probelor făcute, că nisipul dela șteampuri înveninează apa și ucide chiar peștii, nu numai holdele.

Rezultatul a rămas totuși nul. Opreliște nu s'a dat, societatea și-a văzut mai departe de treabă, *justiția maghiară a tăcut și cauza s'a înmormântat*. Pentruce să se deranjeze? Erau doar în joc interesele unor simpli „valahi.“

Mare păcat fac conducătorii românilor, că nu invită, în fiecare an, câte un jurnalist din streinătate să-l plimbe puțin dela Brad până la Zlatna și'n alte ținuturi tipice românești. Mizeria, părăgina și apatia față de toate sistemele de exploatare, pe care o observ și studiez de câțiva ani în satele acestea, nu pot să mi-o reamintesc decât cu o nesfârșită amărăciune sufletească. Populația numai deacolo știe că se află într'un stat de drept, pentru că suportă impozite, stoarse cu lacrimi de sânge și plătește amenzi oribile pentru infracțiuni silvice. Iar în schimbul tuturor acestor poveri fantastice ea nu primește nimic, nimic.

Șosele nu are, pentrucă dările de drumuri le fură notari, și agenții electorali ai tuturor guvernelor. Cadastru nu are sau în cazul cel mai bun este condus cu atâta lipsă de conștiință, încât oricine poate acăța în grumazul altuia un proces de conturbare în posesiune. Pentru „valahi,“ e destul de bun își zic domnii. Dacă ici-colea un român cu voință de fier pornește și el o întreprindere, sau un negoț, în momentul când îi merge afacerea se reped slujbașii asupra lui și-l distrug. Lozinca lor sunt cuvintele deputatului kossuthist Barcsay Andor: „valahii trebuie să strămtorați între munți,“! În ziarul „*Pénzvilág*“ din August am demascat în tonul cel mai necruțător o astfel de manoperă a autorităților, dar n'au cutezat să-mi facă proces de presă. Cu procesele acestea se grăbesc, firește, numai când e vorba de vreun gazetăraș valah. („*Oláh firkász.*“)

Grație corupției și abuzurilor acestei administrații nu-i mirare dacă populația munților, sărăcită și exploatată de toți, începe a-și părăsi căminul și-a emigra în America. Alții iau lumea în cap și cutreeră țara dealungul și dealatul pentru o coajă de mălai. Primpretorul Lázár Farkas se pricepe însă să jefuiască și pe bieții emigranți, storcându-le tot felul de taxe sub titlul de pașapoarte, carnet de lucru și chiar fotografii, pe care le liferează în tovărășie cu notarul din Rîșculița. Zadarnic plâng și se tânguiesc. Nime nu le dă ascultare, nime nu le face dreptate. N'au votat cu guvernul, sunt „dacoromâni“. Aceste câteva exemple, schițate în treacăt fac proba eclatantă, că românii sunt tratați de autoritățile noastre în mod special și adeseori cât se poate de ilegal. Față cu afari proceduri ei nu găesc remedii nicăeri. Sunt cu desăvârșire anihilați. Cine cunoaște mentalitatea ungarilor din Ardeal știe, că poporul românesc, acest neam de oameni pașnici și extrem de răbdării, este privit ca o seminție streină și dușmană față de care a purta război de exterminare este o adevărată virtute patriotică. Iar opinia publică și presa ungurească privește cu indiferență banditismele acestea ordinare, ba uneori iau chiar în apărarea bandiților

Când și când pe urmă au accese de mărinimie și atunci încep a lua în discuție prietenia româno-maghiară. Și nu sunt în stare să priceapă, că acestui popor nu prietenie îi trebuie, ci dreptate și libertate. Poporul, care a dat ungurimei pe regele Matei Corvinul e gata să-și scuture lanțurile pentruca să trăiască și să se desvolte...

* * *

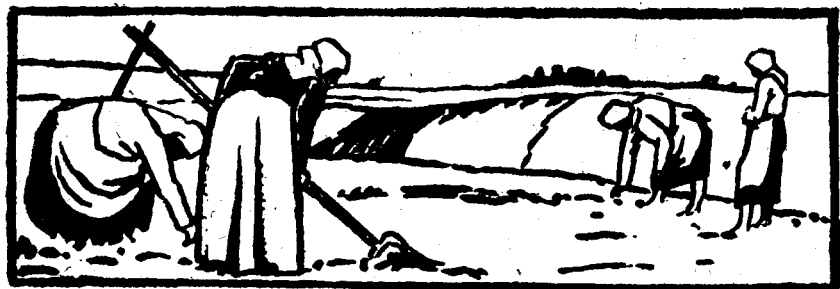
Până aici povestea gazetarului ungar. Pentru a fi exact țin să adaug, că toate cazurile amintite sunt reproduse în baza actelor oficiale, pe care autorul le-a studiat în dosarele administrației, după cum rezultă din numerii de registru și arhivă, publicați în notele de desubt pe care eu din lipsă de spațiu le-am omis. Iată deci administrația, justiția și presa maghiară pusă în lumina ei adevărată—nu de noi românii—ci de un ziarist maghiar, om serios și bine reputat, care se ocupa special de soarta naționalităților din răposata Ungarie. Și să nu uităm, că ceea ce ne desvelește dânsul este abia un crâmpei, smuls la ocazie din marea mulțime de păcate și nelegiuiri, cu cari se ilustrau nemeșii scăpătați, trimiși să facă pe „fösolgăbrăii” în regiunile locuite de naționalități. Nu vroom prin asta Doamne ferește, să justificăm defectele organice ale administrației noastre, dela unire încoace. Toți nerușinații și aventurierii, cari ne-au inundat birourile, pentru a compromite *idea de stat român*, cu un ceas mai curând trebuie curățiți. Ori câte ar fi păcatele lor, însă, numai un rătăcit poate să susțină că pe vremea ungarilor Ardealul era rai, iar acum ar fi iad.

Dacă dl Vaida a uitat aceste isprăvuri cari—uite, ce'n tâmplare—s'au petrecut tocmai în circumscripția Moșilor, pe care dsa îi reprezenta în Parlamentul unguresc, dacă dsa a uitat chiar țipetele gazetarilor români, cari înfundau temnițele pentru că îndrăsneau să 'ncres-teze câte un astfel de banditism, nu mă mir prea mult. Dsa era ocupat în definitiv cu rețetele pacienților săi dela Karlsbadul sgomotos și îndepărtat, unde nu s'auzeau gemetele țăranilor din Ardeal.

Ceea ce mă surprinde însă este că tristul lor refrên îl repetă pela întrunirile publice și „ilustritățile” din anturajul fostului președinte de Consiliu, cari ar trebui să-și amintească cei puțin abuzurile slujbașilor de ieri de pela dosnicele judecătorii de ocol din centrele noastre provinciale, unde—înainte de a ajunge „frunțași politici”—lânzeau susținând câte-o pledoarie mărunță sau jucând câte o partidă de calabrias.

Și dacă nici aceste câteva notițe fugare, pe care li-le flutură dinaintea ochilor dl Erdélyi Victor, nu-i pot face să roșească pe toți câți mai repetă o vorbă nesocotită, ar merita să s'adunăm dosarele din toate cele 22 de județe ale Ardealului, în care zac îngropate și-canele, turpitudinile și abuzurile satrapilor de ieri și să le azvârlim în fața acestor politiciani de bălci, strivindu-i sub mormanul lor formidabil.

GH. TULBURE

Monstrul

— Schiță tendențioasă, dedicată unui medic —

Eram la „Cănele negru“, patru la o masă; toți „democrați“ de roată. Sorbeam berea halbă după halbă și povesteam despre situația nu prea strălucită a partidului în județ. Alegătorii au început a-și întoarce inima către „radicali“. Iar radicalii se umflau în pene, își zâmbeau ironic și dacă ar fi stat cu tine de vorbă, ți-ar fi spus:

— Vor fi în curând alegeri și... vă zdrobim...

Un lucru îi cam neliniștise în ultimele zile. Doctorul Rosmarin, șeful organizației județene a partidului radical, își înaintase demisia. Lumea a rămas uimită, doctorul Rosmarin era doar cel mai „radical“ om în tot județul: în vorbe, în gesturi, în priviri, în umblet, în strănutat, toată ființa lui pare-că anume a fost dedicată pentru demnitatea de șef al partidului radical. Demisia lui, noi am exploatat-o cât am putut și i-am făcut cele mai... democratice comentarii. Dar toate zadarnic: alegătorii au continuat să devină „foști democrați“...

Tocmai ni-le povesteam acestea, când de-odată doctorul Rosmarin își făcu apariția. Umbletul îi era „radical“ și acum și clipirea ochilor. Dar ne-a zâmbit, și de pe zâmbetul acesta am cunoscut, că o să vină la masa noastră.

— Il convertim! — ne ziceam, în vreme ce îl așezărăm în fruntea mesei.

Apoi un rând de halbe, fleacurile convenționale, încă un rând de halbe și.. iată-ne trecuți la politică.

— Nu vă mai osteniți, — ne zise, pricepându-ne intenția și însoțindu-și vorbele de-un gest caracteristic, așa numitul „gest al lui Rosmarin“.

La al treilea rând de halbe, ne-a descoperit apoi cauzele demisiei.

*

— „Cunoașteți pe cei doi băieți ai mei, pe Telu și pe Nelu. Ai crede că-s gemeni, dar Telu, favoritul neveste-mi, e de doisprezece ani, iar Nelu, favoritul meu, de unsprezece.

Eram după masă și m'apucai să citesc ziarele de curând sosite. Băieții, luară și ei câte în ziar, iar nevastă-mea, se așezase lângă fereastră, cu o cusătură la mână. Din când în când, mă privea. Știam, ce va să zică privirile astea: ea cunoștea de pe expresia feței mele ce fel de ziar citesc: radical, democrat, liberal, ori independent?...

De-odată Nelu, se apropie de mine.

— Tăticule, — îmi zise mângâindu-mi fruntea, — oare n'ar putea face regele să nu mai fie atâtea partide?

Băiatul, așa se vede, citise tocmai debaterile parlamentare.

— Cum s'o facă asta, — îl întrebai punând ziarul la o parte.

— D'apoi, iac'ășa, să cheme toate partidele la el, să le vorbească frumos, frumos, și să le poruncească să se prefacă toate într'un singur partid...

— In care partid? — îl întrebai, așteptând nerăbdător răspunsul.

— In cel... radical! — răspuse băiatul.

— Ai dreptate, i-am zis acum. Dar spune-mie, ce-o fi dacă partidele n'ar vrea să asculte porunca regelui?

Băiatul făcu ochi mari.

— Cum s'ar putea, să n'asculte cineva porunca regelui?

— Iac'ășa... .

— Atunci, atunci, să le tae capetele, ori să-i tragă în țepă ca Vlad Tepeș, și să lase în viață numai pe radicali...

— Bravo! — am strigat bătând în palme. Tu ești mai.. radical ca mine... Din tine o să iese șef de partid, radical, bine-înțeles.

Cu asta s'ar fi isprăvit. Cu băieții, am mai avut eu astfel de con-vorbiri. Știi, cum e firea lor: îți pun pe neașteptate întrebări și te silesc uneori să le fii adevărate lecții de... geografie, astronomie, istorie, politică și câte altele.

Dar... altcum a voit soarta, — vreau să zic, nevastă-mea.

Știi, uneori se cam înăspresc relațiile între mine și dumneaei și atunci... ea devine democrată și ține partea democrațiilor. Poate... ca să mă măgulească...

— Doamne, apără! — isbucni la ultimele mele cuvinte. Atâta i-ar mai lipsi!

Se începu între noi un dialog, care, îmi dați voie să nu-l mai reproduc. Vă spun numai, că a fost mai dihai ca în parlament, și Telu îi ținea partea. Noroc, că se apropiau orele trei, când se începeau consultațiile, altcum, Dumnezeu știe, unde-am fi ajuns...

Nevasta ieși în sufragerie, băieții în curte, iar eu, am trecut în cabinetul de consultații. Mă așteptau trei țărani și le-am cercetat boala cu deamănuntul: știam, că la ultimele alegeri erau... „de-ai noștri“...

Din când în când străbăteau la mine glasurile copiilor din curte. Se certau, dar nu le-am dat multă atenție, știam eu, cum sunt certele lor.

Deodată, — eram la al treilea bolnav, — tresării. Auzii glasul lui Telu:

— Radical spurcat!

Apoi al lui Nelu:

— Democrat ticălos!

— Se îngroașe gluma, — mi-am zis. Se îngroșase într'adevăr, strigătele lor deveniră tot mai puternice.

— Aprovizionaaare! — striga Nelu. — Ați dus țara la ruină! Iar Telu:

— Alimentațieeee!... Automobileee!... Permise de transpoort!...

A urmat apoi, tocmai când isprăvisem cu ultimul bolnav, — un țipăt desperat. Am ieșit repede în curte, și de-odată cu mine a ieșit și nevastă-mea. Nelu era întins în mijlocul curții, cu câteva răni la cap, și țipa mereu. Iar Telu... își pierduse urma. Am zis nevastei:

— S'au jucat de-a politica!

Așteptam să văd la ea acel „zâmbet între lacrimi“, ce face frumoasă pe orice femeie care suferă. Dar nu. Ea mi-a aruncat privirea plină de dispreț ce mi-o aruncă întotdeauna când nu-i sunt oile acasă...

Am dus pe Nelu în camera de culcare, l'am pus pe pat, i-am pansat rănilor și i-am dat toate îngrijirile necesare. S'a însoțit, — știți — dragostea de părinte cu știința medicală... Nevasta spunea băiatului cuvinte de mângâiere, dar mie nu-mi vorbea nimic și nu răspundea la întrebările ce-i adresam.

— Unde-i Telu? — întrebai pe servitoarea ce tocmai intrase cu un lighian de apă caldă.

Și am simțit o cutremurare în tot trupul. Dacă atunci aș fi pus mâna pe Telu, i-aș fi rupt coastele, vă asigur. Simțeam că-l urăsc, cum n'am urât niciodată, pe nimeni.

Nevasta mă privi înfiorată. Apoi... i-se ivi pe buze zâmbetul, ce zădarnic l'am așteptat până-acum.

— S'a dus la clubul democrat!

Zâmbi și Nelu și dac'am văzut că zimbește, am zîmbit și eu: toată casa era numai un zâmbet.

Zâmbetul acesta familiar, m'a desmeticit...

Am văzut reprezentându-se în minte-mi, scenă de scenă, viața mea de-un an și jumătate, de când am ajuns șef al partidului radical.

Am fost „radical“, ca nimeni altul și față de cei de alte partide am fost aspru, nemilos, mai ales după alegeri, când candidații partidului nostru au căzut unul după altul, în tot județul. Dacă venia vre-un bolnav „democrat“ la orele de consultație, îi pipăiam pulsul și îl vizitam destul de conștiincios, dar... simțeam o bucurie ascunsă, drăcească, dacă constatam la el vre-o boală serioasă. Imi aminteam multele ne-cazuri ce ni-le făcuseră democrații la alegeri și... când îi scriam rețeta, îi dam și o doză de lecții politice. Li aruncam o privire „radicală“, atât de „radicală“, încât sărmanul, nu-mi mai deschidea ușa, ci își alegea alt medic... Mi-am pierdut cam jumătate din pacienți, de când sunt șef de partid... Și ce medic vestit am fost odată!

Și-acum, să ne întoarcem la Telu.

De ce-l uram? Pentru că era... democrat.

Un medic, ajuns șef de partid, politica o consideră din punct de vedere medical. Programul partidului îl socotește drept rețetă pentru vindecarea boalelor de cari suferă statul. Dacă un bolnav nu se supune prescrierilor medicului, medicul se supără, pentru că vindecarea numai atunci e probabilă, dacă bolnavul se supune fără să crâncească ordonanțelor.

Iată, de ce socotiam „trădători de neam“ pe cei de alte partide. Pe cei, cari părăsind partidul nostru au trecut la democrați îi tratam ca pe niște bolnavi răsvrățiți, cari nu vreau să urmeze prescrierile medicului. Li și sbiciuiam la toate ocaziile, fără să țin seamă de formele convenționale. Am devenit brutal, uneori mă făceam chiar de răs. Nu știu, eram o figură de operetă ori... un monstru?

Cum le gândiam toate astea, am auzit dintr'odată glasul lui Telu prin curte și am simțit iarăși cutremurul de adineiori.

— Hm! — mi-am zis, ducându-mi mâna la frunte, — s'ajungi tu să urăști pe copilul tău!

A doua zi mi-am înaintat demisia. Nevastă-mea s'a bucurat mult, se bucură și azi și se va mai bucura încă multă vreme. In casa noastră a revenit bucuria și fericirea.

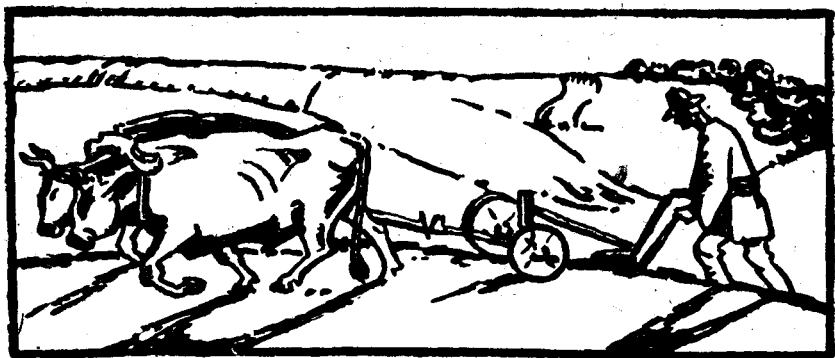
Eri, la ora de consultație a revenit un vechiu pacient „democrat“ vă puteți închipui, cu ce emoții l'am primit...

*

Încă una. Aveți și voi în partid un medic. Vreți să faceți din el un monstru? Ei, bine, alegeți-l șef!...

SEPTIMIU POPA

Literatura lui Rozenhal

— Un nou îndrumător al sufletului românesc —

Am auzit din multe părți rostindu-se regretul că în viața literară a României de astăzi nu se mai resimte, nici înrăurirea binefăcătoare a unui îndrumător de talente, nici discernământul sigur al unei autorități critice. Într'un moment când întreaga noastră cultură se găsește la o fericită răspântie, când cătușele asupririi străine s'au sfărâmat și sufletul românesc își caută în sfârșit expresia integrală a frumuseților cu care a fost înzestrat, noi ne sbatem într'o prelungită dezorientare. Binefăcătoare speranțe sunt pretutindeni; începuturi de realizare, pe ici pe colo; o orientare hotărâtă și fecundă, nicăeri. La pâlparea încă timidă a luminei de răsărit, în pragul unei apropiate epoci de vastă prosperitate spirituală, noi ne căutăm pe noi înși-ne. Tot felul de rețete literare își cer dreptul lor la viață, diferite curente de gândire încep să răsară ca într'un pământ proaspăt, sincere idealuri de artă se frământă, de sigur, în colțuri curate de conștiință, dar o mare și covârșitoare concepție despre rostul scrisului contemporan, încredințată de necesitatea triumfului ei, n'a isbucnit nicăeri, și oamenii hotărâți s'o slujească nu s'au arătat până acum. N'am văzut ridicându-se la orizont puternica personalitate rezumativă, în jurul căreia să se înalțe zidurile unei cetăți conștiente de forța ideii călăuzitoare și nu auzim din nici o parte glasul tăios al unui temut cerber al bunului simț, așezat la hotarul republicei literelor. Nu ne îndoim că principiul selecțiunii, această supapă de siguranță împotriva atâtor erori de tot soiul, va sfârși prin a birui; dar, cât ar trebui să ne bucurăm de mult, dacă limpezirea s'ar face cu o oră mai de grabă, prin propriile noastre eforturi !...

Cu deosebire în preajma publicațiilor literare cari apar la noi s'a statornicit o atmosferă descurajatoare de nelămurire și de apatie. Scriitorii se întâlnesc acolo întâmplător, rămân în cuprinsul aceluiaș pagini străini unul de altul, își întorc apoi spatele, indiferenți, și se îndreaptă spre altă gazdă. Nimic nu-i leagă laolaltă și nici un punct de reazim nu-i apropie. Reviste vechi, cari au însemnat altădată adevărate forturi adăpostind îndrăznețe credințe, nici nu se mai știe despre ele dacă apar sau nu. Reviste noi, cari au reușit totuș să câștige colaborarea regulată a unor elemente tinere cu strălucite însușiri, abia acum sunt în cercetarea căilor lor viitoare.

* * *

În mijlocul acestei epoci de gestațiune culturală de pe teritoriul provinciilor românești reunite într'un singur trup a apărut dintr'odată un nou motiv de zăpăceală și demoralizare: literatura dlui Iacob Rozenthal. Această constatare nu e o glumă trecătoare, e vorba de o îngrijitoare încercare de pervertire a unor raporturi normale de desvoltare pentru scrisul românesc. D. Iacob Rozenthal nu e tocmai bine cunoscut marelui public, deși este directorul-proprietar a două cotidiene destul de răspândite: *Adevărul* și *Dimineața*. Dealtfel, priceputul antreprenor nici nu râvnește la o popularitate personală; el n'a iscălit niciodată vre-un articol, numele său nu figurează pe frontispiciul gazetelor sale, activitatea publică îi displace. Arareori, *Dimineața* și *Adevărul* pomeneste despre existența patronului lor, înregistrându-i cuvântarea (totdeauna substanțială) pe care o rostește ori de câte ori ofere o agapă depozitarilor de ziare sau se constătuiește cu d. Vasile Sassu asupra scumpirei excesive a hârtiei. Modest și practic, d. Iacob Rozenthal n'a nutrit cândva ambiția păguboasă de a sluji o idee. S'a mărginit să îndrume opinia publică în sensul negoațelor sale, și a făcut din această tipăritură zilnică, pe care se poate ridica o tribună, abundantul canal de scurgere al unui singur fel de democrație: aceea care plătește.

Până mai acum câțiva ani, d. Iacob Rozenthal era un conștiincios secretar de redacție, apreciat pentru dexteritatea specială de a lipi una după alta telegramele externe, și de așeza titluri strigătoare în fruntea reportajilor polițienești. Contactul său cu nobila meserie se stabilea prin foarfeci și prin gumă arabică. Era prețiosul auxiliar de bucătărie al oricărei gazete, însărcinat să tragă cu mătura și să ajute cu fârașul acolo unde alții găteau de mâncare. Aceasta nu l'a împiedicat, ca în urma unui aranjament rămas până azi necunoscut, să „cumpere“ *Adevărul* și *Dimineața* pe preț de zeci de milioane, în-tocmai ca alte rude ale sale, cari adeseori au ajuns, din vânzători de șireturi de ghetă la colț de stradă, stăpânii unor vaste fabrici de încălțăminte...

Ar crede cineva că asemenea ascensiuni comerciale, în presă nu sunt cu puțință. Un ziar nu e un bazar de mărfuri, din care amatorul să-și aleagă ce-i place; biroul unei redacții nu e o tețghea, pe care

să se depună simultan obiectul târguit și prețul lui. Cu toate acestea, d. Iacob Rozenthal, venit cine știe de unde cu bocceaua în spinare, fără nici-o legătură cu neamul acesta care l'a adăpostit, împins pe drumul norocului de împrejurări favorabile, e acum sfătuitorul de fiecare zi al concetățenilor săi mai vechi, dă lecții partidelor politice, judecă pe conducătorii lor, laudă pe unii și condamnă pe alții — bineînțeles, din umbră, la adăpostul unei firme cumpărate și, mai cu seamă, prin condeiul altora, al celor cari știu să scrie.

De câteori nu întâlnești, la colțuri de bălci, asemenea barace amăgitoare, cari își zic: „La nunta țărănească“, ori la „Plosca de aur“, și în care vinde curata îmbrăcăminte a sătenilor noștri, un sordid speculant cu pronunțat profil acvilin...

* * *

D. Iacob Rozenthal nu se putea mulțumi, firește, numai cu gazetăria aceasta în care se discută păsurile mulțimei. În vastele sale prăvălii de imprimare a deschis un raion nou, literar. Băcânia aceasta a teascurilor tipografice își are acum, pe lângă rafturile de „comestibile“, o mică anexă de „delicatese“. *Adevărul* politic e complectat de *Adevărul literar și artistic*. La *Adevărul*, d. Iacob Rozenthal continuă pe boierul moldovean Alexandru Beldiman, la *Adevărul literar*, spiritul său comercial înlocuiește scânteietorul spirit al lui Anton Bacalbașa. Aci, d. Iacob Rozenthal e îndrumător al culturii românești, e critic rânduitor de valori, e cugetător, e estetician și e polemist. Lansează talente noi, de preferință din câmpul condeielor de curând împământenite, cu darul cu care, la rubrica publicității, consacră o cremă pentru întreținerea obrazului sau o apă împotriva mătrefei. Dar, cu deosebire, aruncă de sus de tot, dela înălțimea sterilității sale intelectuale osânda „cacofoniei“, împotriva comorii noastre naționale. Nu funcționează mașinile de cules în mansarda atelierelor din strada Sărindar? Nu merg mașinile rotative, în subsol? Pentru ce d. Iacob Rozenthal n'ar conduce o publicație literară, într'o vreme când atâta învălmășală domnește la toate răscrucile?

Ei bine, nimic nu îndreptățește pe d. Iacob Rozenthal să-și asume această misiune. Căci, dacă am întreba, cari sunt scrierile sale, cari sunt opiniile sale, sau cari sunt, cel puțin, legăturile sale literare, nu s'ar găsi nimeni din vechiul Regat până în Galiția să ne dea vreodată deslușire. D. Iacob Rozenthal n'are alte afinități cu cărțile, decât acele pe cari le aveau, altădată, parcimonioșii anticari unde vindeam pe prețuri derizorii prisosurile bibliotecii noastre de adolescenți. Bietul domnu' Pach! Sărmanul domnu' Zwiebel! Ei n'au râvnit niciodată să fie directori de revistă: se mulțumeau să revândă, ca un apreciabil câștig, revistele altora... Singur, regretatul Leon Alcalay se avântase într'o vreme până la editură. Bătrânul librar, care se iscălea cu pecetea pe scrisorile sale de afaceri, fiind oarecum analfabet, apărea ca un mare sprijinitor al literaturii, de pe urma căreia a realizat o frumoasă avere. (Nu era vina lui dacă scriitorii rămăneau tot săraci.) Credeam însă că vremea aceasta s'a încheiat, și că unor asemeni intermediari ai

tiparului, foarte folositori fără îndoială, le va rămânea de-acum 'nainte numai vânzarea penițelor și a hârtiei sugătoare. *Adevărul literar* vrea să ne dovedească, în fiecare săptămână odată, că ne-am înșelat. Ne-potul lui Alcalay, d. Iacob Rozenthal a învățat să se iscălească și cu mâna, pe corespondența sa comercială; deci, a înaintat dela „Biblioteca pentru toți” la funcțiunea de apostol al culturii.

* * *

Triviala pervertire a aranjamentelor de tarabă a invadat demult presa dela noi: iat-o acum mijind și în literatură. Publicul, neștiutor, plătește, citește, și nu știe cu cine are de-aface. Otrava lucrează, dede-subt, pe nesimțite, D. Iacob Rozenthal face educația politică a maselor; tot d. Iacob Rozenthal e pe punctul de a ne arăta și căile adevărate ale dezvoltării noastre sufletești. E foarte firesc, e foarte bine, nimeni n'are de ripostat nimic...

Noi însă ne vom lua sarcina să arătăm, cât de curând, povârnișul pe care mergem dacă vom îndura mai departe amestecul nesănătos al acestor intruși literari, lipsiți și de inteligență, și de pricepere și de onestitate.

ALEXANDRU HODOȘ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Patria“ nu mai „somează“...

Încă o primejdie care-a trecut peste capul nostru și pe urma căreia, slavă Domnului, tot sănătoși am rămas. E vorba de „somația“ ce ne adresase cu mult ifos și cu garmond-cursiv monitorul sutei dela Cluj, drept răspuns la acuzațiile precise aduse de directorul nostru în chestiunea jalbelor pe care românii minoritari ai partidului național le trimit străinății.

„Patria“ ne somă prin răzvrătirea unui condei anonim să publicăm o pretinsă scrisoare a dlui Seton-Watson, care-ar fi fost expediată dlui Octavian Goga cu dorința de-a fi cetită Consiliului de miniștri.

Am dat lămuriri, spunând că o asemenea glumeață corespondență nu există nici în redacția nici în memoria noastră, dar că lucrul s'ar putea aranja printr'o petiție în care preaumilitele relicvii vivante ale Consiliului dirigent ar ruga pe distinsul publicist englez s'o publice dânsul, sdrobindu-ne pe noi cu desăvârșire.

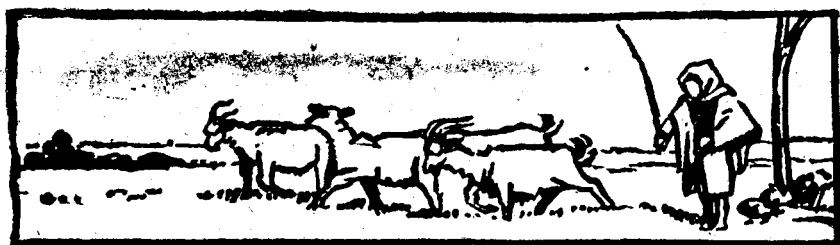
Eram, cum se vede, în mare pericol. Credeam că suplica s'a dat și că în curând ne sosește sentința dela Londra.

Când colo, totul s'a isprăvit. Nici petiție, nici somație, nici garmond-cursiv. „Patria“ a amuțit și nu ne mai găsește altă vină decât... „stilistica“ cu care ne-am obișnuit să-i scuturăm pe simpaticii noștri adversari. Foarte bine, ne declarăm perfect satisfăcuți! Noi îi ținem de guler și când îi judecăm cu... facu-i și cu dregu-i... dumnealor ne numără adjectivele.

Bravo! E culmea obiectivității. Operația e în adevăr subtilă și-o admitem cu bucurie și pentru viitor! Dacă n'am ști, că potrivit obiceiului din trecut gazetarii dlui Iuliu Maniu se denunță unul pe altul, învinuindu-se reciproc și denaturând adevărul când vine vorba de răspunderea unei mici infamii ce-au tipărit la adresa noastră, atunci de astădată am fi curioși să cunoaștem pe autorul cu reproșurile stilistice. Nu de alta, dar știm vre-o două anecdote cam de rușine în care lucrurile s'au petrecut la fel și sfârșitul e tot aidoma ca și în cazul de față al ziarului „Patria“.

Am vrea să i le spunem la ureche ca pe viitor, trăgând învățătură, să-și poată servi patronii cu mai multă inteligență.

„T. N.“

Criza de locuințe

— O problemă națională a orașelor —

Un fenomen care a urmat după toate războaiele, chiar și după cele din vechime, a fost emigrarea populației dela sate la orașe. Cunoașterea lumii, creierea de legături și prietenii, înstrăinarea pe timp mai îndelungat de casă, îl fac pe om mai mobil, îndemnându-l să a-lerge după nouile perspective de viață ce i-se deschid. Să nu ne gândim decât la căsătoriile încheiate după război și vom descoperi cele mai ciudate împerecheri. Dela regula interlocală, ce ne părea pe vremuri de neschimbat, ne-am aventurat de-adreptul la legături intercontinentale, având astăzi cuscrenii în Rusia, Siberia, Italia, Franța și America, legături cari la rândul lor aduc cu sine altele, tot atât de neobișnuite. Fenomenul fiind vechiu, nimic surprinzător în desfășurarea lui. Ceace însă nu se putea prevedea sunt proporțiile acestei mișcări, la fel cu acelea ale ultimului război, pe cari nimenea nu le-a bănuit și cari au creat acea grozavă criză de locuințe de care suferă întreaga Europă.

În România criza de locuințe câștigă în intensitate și prin situația excepțională a orașelor din noile provincii, de care ne-am mai ocupat în coloanele acestei reviste, făcând dureroase constatări pentru starea noastră a românilor. Afară de afluența amintită, provocată de consecințe generale ale războiului, la noi trebuiau importate, dela sate, din centre mai mici și din alte provincii, elementele necesare organizării vieții de stat român, împrejurare care a reclamat mii și chiar zeci de mii de oameni. Însfârșit, o lature iarăși specifică a țării noastre, am primit cu brațele deschise și cu inconștiență sau conștiință vinovată, exodul sutelor de mii de pibegi, din Rusia, Ungaria, Galiția, Iugo-Slavia etc., cari au năvălit cu predilecție în orașele din Ardeal, cu cari își aveau legăturile lor de mai înainte. Astfel, numărul populației noastre orășenești s'a dublat și chiar triplat.

Legislația noastră, deși nu a putut îmbrățișa întreaga problemă a locuințelor, totuși nu a neglijat să aplice unele măsuri de remediere. De bine de rău, până de curând, elementul românesc ce tindea spre orașe a fost plasat și ocrotit, plămădindu-se un prim cheag al românismului, pe urma consolidării căruia așteptam cu multă înfrigurare să răsară acea burghezime română, a cărei lipsă este așa de mult simțită. Acest prim contingent de români venit la orașe a fost plasat de autoritățile administrative, adevărat, cu o procedură cam sumară, fapt ce a produs firește multe supărări și chiar nedreptăți, ca orice lucru făcut prea la repezeală. Supărările erau cu atât mai pronunțate cu cât în năzuința aceasta a noastră nu am întâlnit nici cea mai mică umbră de bunăvoință. Să ne reamintim numai de vremea înstituirii administrației românești în Ardeal, când în orașe ca Timișoara și Cluj nu aveam decât un singur proprietar de case român, care oricât de patriot ar fi fost, nu putea să adăpostească marelui număr de români, atrași aci de nouă conjunctură politică. Mai târziu, cu încetarea rechizițiilor s'au atenuat și aceste supărări, adoptându-se, deodată cu înființarea oficiilor de închiriere și o procedură semi-judiciară.

De bine de rău, zic, — cunoaștem toate plângerile juste contra moravurilor ce s'au înstăpânit pe-alocurea, din vina oamenilor nu a principiului — aceste organe au plasat aproape întreaga populație română a orașelor din Ardeal care, deși neconsolidată încă, totuși dedea acestora un aspect, de fațadă măcar, românesc. Trăgeam nădejde că, încetul cu încetul, măsurile paliative și timidele încercări, în urma experiențelor câștigate se vor transforma într-o zi în acțiuni viguroase, îmbrățișând problema locuințelor în toată complexitatea ei.

Dar ne-am înșelat. Legea din urmă a chiriilor, votată de actualul Parlament a avut darul să dărâme, dintr'o singură lovitură, toate începuturile de românizare a orașelor noastre. Consecvent programului de partid, ministrul justiției a căutat să-și ție făgăduiala electorală făcută proprietarilor de case din București — firește toți partizani ai săi — tot așa cum un alt coleg al său înstituisse într'un timp regimul economic al țării după considerațiuni inspirate de măcelarii din Capitală, alt soiu de partizani, nu mai puțin simpatici.

Legea aceasta a chiriilor este cea mai nefericită dintre toate pe cari le-a alcătuit partidul liberal. Recunoscând dreptul proprietarilor de a dispune liber de casele lor, ministrul justiției a uitat că proprietarii de case din Ardeal nu sunt români și că prin aceasta a tăiat odată pentru totdeauna românilor de rând posibilitatea de a se stabili la oraș. Nenorocirea este cu atât mai mare, cu cât românii cari se stabilesc la orașe sunt funcționari, cărora țara niciodată nu le va putea da o indemnizație de chirie cu care să poată concura cu bancherii, industriașii și marii comercianți, venetici și băștinași. Mai ales că au de luptat și cu ostilitatea fățișă a proprietarilor de alte neamuri.

În adevăr, efectele menționatei legi sunt catastrofale pentru elementul românesc. Vom da un singur exemplu din Timișoara, unde criza de locuințe n'ar trebui să fie așa de acută, deoarece cartiere întregi

nu au decât palate mari, cu o capacitate de a adăposti sute de oameni. Câțiva funcționari, transferați aci de curând, negăsind locuințe au fost nevoiți să se plaseze în satele de prin împrejurime, la o distanță de 5—8 kilometri, deoarece, pentru două camere nemobilate li-s'a cerut o „filodormă„ de optzeci mii lei, plus chiria de două mii lei pe lună. Se pune acum întrebarea, ce moral și ce muncă intelectuală va mai putea să desvolte un asemenea om, dupăce-și rupe în fiecare zi picioarele până la serviciu, ca să nu mai vorbim de trebuințele lui de ordin cultural sau profesional, pe cari viața rustică nu i-le poate oferi.

Iată motivul, pentru care cetim că prefectii de poliție au pornit în fugă desperată la București, cerând ministrului de interne să dreagă ceace o stricat colegul său dela justiție. În adevăr, elementul românesc din orașele din Ardeal a ajuns în starea cea mai critică. El se găsește pe punctul de a-se întoarce din nou la țară, acolo de unde plecase acum cinci ani cu mult bagaj de entuziasm și cu un dor nemărginit de sacrificii. Dacă aceste sentimente ale lor s'ar fi răsplătit, fie și în cea mai infimă măsură, era cu neputință să ajungem în halul acesta. Astăzi, aruncați pradă jugului economic discreționar al unguirilor dela orașe, toate sentimentele bune vor pieri, unul câte unul. Incurând Ardealul își va recăpăta infățișarea lui de eri: unguurul, bogat și stăpân la orașe, iar românul amărât și prăpădit, la sate. Pentrucă, criza locuințelor la orașe, e însăși criza românismului...

P. NEMOIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cronica politică

Sfârșitul unei călătorii

D-l Vintilă Brătianu a terminat excursia sa financiară și s'a întors acasă cu valizele pline de făgăduieli. Le-a răsturnat, satisfăcut, pe masa comună a Consiliului de miniștri și acum așteaptă ivirea capitaliștilor străini. Rezultatele practice ale călătoriei sale se vor vedea mai târziu. Deocamdată e vorba numai de atmosfera prielnică, pe care ministrul nostru de finanțe a avut ambițiunea s'o creeze în străinătate. Cât despre proiectatul împrumut, nu se mai pomenește nimic.

La dreptul vorbind, ceea ce a întreprins d. Vintilă Brătianu seamănă mai mult cu un turneu de propagandă în folosul României, și, firește, în favoarea guvernului său de astăzi; d-l Vintilă Brătianu a desfășurat în fața străinătăței un film demonstrativ cu reșursele de bogăție ale țării noastre, și s'a silit mai cu seamă să arate că înaltele ziduri chinezești ridicate altădată de politica „prin noi înșine” sunt gata acum să cadă la pământ, docile, la primele acorduri metalice ale cântecului capitalului extern. Cercurile financiare din Apus s'au găsit dintr'odată în fața unor documentate pledoarii economice, în cursul cărora n'au lipsit inevitabilele date statistice, dar nici unele accente sentimentale. Totul a fost trecut în revistă: capacitatea de producție a României, nedreptatea care planează de-asupra cursului leului, mărirea veniturilor statului, refacerea căilor ferate, politica noastră de ordine, iar această expunere s'a terminat cu un ironic apel sufletesc: „Aveți puțină milă de bieții învingători!”

A intervenit apoi, după cum se știe, oferta făcută străinătăței. D-l Vintilă Brătianu a simțit nevoia să arate opiniei publice apusene, că „*România e o țară care poate interesa lumea economică și financiară de pretutindeni,*” adăugând cu multă grijă, câteva cuvinte despre chipul cum înțelege să consimtă la ajutorul venit din afară; a invitat deci industria străină la o colaborare pentru grăbirea refacerii noastre, și formula a fost repede găsită: *nu vrem să fim un port mort al capitalului altora, vrem să fim un port viu, care participă în toate felurile la această activitate.*”

Aci se pare că misiunea vistiernicului nostru a luat sfârșit. Revenit în țară

domnia-sa visează roadele pledoariilor dela Paris și dela Londra. A risipit scepticismul pe care l'a întâmpinat in drumul său? A determinat interesul pe care l'a râvnit? A reușit să infrângă, peste hotare, o idee preconcepțută? A fost crezut? A convins? Iată atâtea întrebări cari, fără îndoială, constituiesc încă, toată preocuparea prezentă a dlui Vintilă Brătianu.

Adevărul este că primirea pe care a avut-o n'a fost totdeauna strălucită. Trecând chiar peste obișnuita politețe față de mosafiri, o bună parte din presa franceză i-a fost hotărât ostilă; aproape tot atât de ostilă ca și ziarele de opoziție dela București. La Londra, grație legăturilor simpatice câștigate acolo de d. N. Titulescu — (autorul reformei financiare iscălită de actualul guvern ar fi putut să apară ca un reproș viu) — ministrul de finanțe al României s'a bucurat de un auditor ales, care a ascultat până la capăt cu bunăvoință lungul său expozeu. Nimic nu ne poate face să credem, însă, că evidenta neîncredere care a întovărășit și aci pe d. Vintilă Brătianu s'a risipit ca prin farmec.

Dimpotrivă. Am dori să fim odată profeți mincinoși, dar ni-se pare că guvernul dela București va pândi zadarnic sosirea capitaliștilor străini, huliți până mai ieri, cu toată puntea de aur (vorba nu e numai o metaforă) pe care partidul liberal le-o întinde astăzi. Un turneu de propagandă și o vagă invitare nu vor apărea ca suficiente in fața celor așteptați. Va fi nevoie de o schimbare radicală a concepției economice a cârmuirii liberale, o transformare a actualei politice de restricțiuni și de șicane, și, — cece e mai greu decât orice, — o abandonare totală a atâtor deprinderi înrădăcinate, cari au determinat in sânul partidului liberal o confuzie permanentă între gospodăria statului și afacerile băncilor particulare puse in slujba și in solda politicei.

Se cer, cu un cuvânt, nu soluții de aparență, ci *metode noi* de guvernare; și știm bine cât de puțin capabil este partidul liberal, de a și le însuși.

ION BALINT

GAZETA RIMATA

Giulamă istorică

„Mitropolitul Șaguna a fost
cel dintâi președinte al par-
tidului național.“

ZIARUL „PATRIA“

Această controversă palpitantă,
S'o rezolvăm, dușmanii nu ne lasă...
(Din vrăjmășia lor intolerantă,
Lumină, anevoie o să iasă.)
Dar, chestia e mereu nelămurită,
Deci demult ea ne interesează,
Și întrebarea 'n suflete palpită:
Partidul național, de când durează?

Mulți spun, pe șleau, c'ar fi murit în lege,
Și este unul Goga dela Ciucea
(Lipsit de pietate, se'nțelege!)
Care-i cioplește, fără milă, crucea...
Dar noi simțim că altu-i adevărul,
Și ne silim, și nu găsim cuvinte,
Și nu știē nici micul Zachi, vărul,
Care-a fost primul nostru președinte?

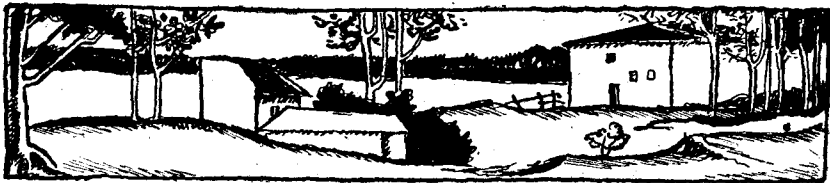
Noi, în trecut, avem ramificații,
Ai noștri sunt și Horea și Cloșca
Martirii chinuți ai bieteii nații,
Conducători politici, valoroși ca
Și popa Man, teribilul călugăr,
Cași Dobrescu, iute cum e focul,
Cei doi tribuși cu gura cât un jugăr,
Pe cari i-a tras, pe roata lui, norocul!

Când a trecut pe-aici Mihai Viteazul
Și-a năvălit spre Mureș, cași smeul,
La Alba-Iulia s'a oprit tolazul,
De și-a fînut Voivodul expozeul...
S'a 'ncins și-atunci o aprigă discuție,
Și după șapte ceasuri de dispută
S'a redactat celebra rezoluție, —
Și s'a ales un comitet de-o sută...

Și mai demult, aduceți-v' aminte,
Când Negru Vodă coborà Carpații,
N'a fost dorința lui cea mai fierbinte,
Să „fuzioneze“, dîncolo, cu frații?
Partidul nostru — atuncea era tare,
(Nu ca acum, de parc' ar fi pe ducă)
Și-aceia au făcut „descălecare“
Cu mult mai mult succes decăt Ghiulukă...

Ei bine, toate sunt adevărate:
„De-ai noștri“ — au fost, și Iancu și Buteanu,
Eroi cari s'au jertfit pentru Dreptate,
Și Maior, și Corvin și Mureșanu,
Și Șincal, și Axente și Șaguna,
Partidul însă (zice Sever Dan)
E mult mai vechi, căci să vă spun eu una:
Știți cine l'a întemeiat? — Traian!

IEROMONAHUL MAN
Strănepotul lui „Supplex
libellus Valachorum“

INSEMNĂRI

Consolarea lor... Nu s'a potolit încă supărarea stărnită în rândurile partidului național din Ardeal cu prilejul comemorării dela Rășinari. D-l Iuliu Maniu, indignat foarte, că n'a fost lăsat să revendice mormântul lui Șaguna pe seama comitetului de-o sută dela Cluj, a dat poruncă d-lui Albert Honigman dela *Lupta* și părintelui Agârbiceanu dela *Patria* să arate națiunii române nedreptatea ce s'a făcut partidului național din Ardeal, care a fost împiedicat să prăznuiască la Rășinari pe primul său președinte... (Intr'adevăr, toată lumea știe, că partidul național din fosta Ungarie, întemeiat la 1881, nu putea avea în fruntea lui, atunci, decât pe marele mitropolit Andrei... care murise la 1873).

O singură consolare se ivește în coloanele *Patriei* și ale *Luptei*. Este gestul Suveranului, care a invitat „dinadins” în loja sa pe „frunțașii” nemulțumiți, pe d-nii Iuliu Maniu și Alexandru Vaida. Binevoitoarea atenție regală e interpretată în fel și chip de contrații plini de fantazie: ba ca o „palmă” la adresa organizatorilor serbarei, ba ca o „satisfacție” acordată supăraților, ba ca o „indicație” străvezie pentru viitor...

Adăvărul este, că invitația despre care se vorbește, n'a avut niciun asemenea dedesupt. Au fost poștii la Rășinari, alături de Rege, pe aceeași stradă, toți foștii miniștri. Printre a-

ceștia, desigur, a fost și d-l Octavian Goga. Directorul *Tărei Noastre* nu s'a gândit niciodată să facă un capital politic din acest semn de atenție ce i s'a acordat.

Dar, omului aflat la necaz, orice consolare i se pare negrăit de dulce...

Amicii minorităților. În vitrina unei drogherii ungurești din Cluj, între două portrete cam decoltate, cari reprezentau un cuplu de cunoscute subrete maghiare, am zărit deunăzi chipul arătos al unui domn plin de prestanță, privind cu multă demnitate spre maldărul de săpunuri parfumate deasupra căruia tronă. Ne-am apropiat, cu oarecare curiozitate, de această neobișnuită fotografie, și am citit pe ea, cu foarte mare surprindere, numele dlui G. Costa-Foru, cunoscutul publicist-amator din București. Mereu mai nelămuriți, am intrat în prăvălie și, întrebând în treacăt despre motivele cari au determinat expunerea simpaticului nostru confrate în vitrina drogheriei, între cele două subrete și deasupra maldărului de săpunuri parfumate, am înțeles că pentru increzătorul negustor, d. Costa-Foru apărea ca unul dintre cei mai prețioși proțectori ai minorității maghiare...

Bineînțeles, am zămbit îngăduitori față de atâta naivitate. În curând însă, am băgat de seamă că lucrul e ceva mai grav.

Đl. Costa-Foru și-a luat foarte în

serios rolul de a realiza o apropiere maghiaro-română; iar celălalt veteran al presei democratice (pentru care s'a devotat până a ajuns multimilionar) d. Constantin Mille îi dă un ajutor prețios. Ambii acești apostoli desintereșați ai unor sentimente umanitare țin conferințe, rostesc discursuri prin congrese, scriu articole, rezolvând în doi timpi și trei mișcări o delicată și dificilă problemă, din care nu pricep nimic.

Nu pricep nimic, pentru că nu cunosc nici pe unguri, nu cunosc nici stările din Ardeal, și, ignorând totul, începând cu istoria trecutului și sfârșind cu posibilitățile viitorului, habar n'au de condițiile în cari s'ar putea pune de acord interesele minorităților etnice cu interesele, ceva mai... interesante, ale țării.

Apropierea româno-maghiară poate să fie o arie ademenitoare; pentru ce să fie ea cântată de cele mai hodo-rogite flășnete ale publicisticii românești?

Versurile dlui Teodor Murășanu, intitulat „Fum de jertfă“ sunt o plăcută surpriză literară. O jertfă curată pe altarul muzelor. În jurul altarului stau magi cu păr cărunt, ce-și flutură hainele sfinte ca o furtună în vânt și însoțesc cu un cântec profund fumul ce se ridică din jertfă. Poetul ar vrea să fină o veșnicie slujba asta și se gândește cu groază la clipa, când magii vor fi perit și masa de altar va fi puștie.

Așa e poezia: jertfa cea mai curată, pe altarul cel mai curat. Volumele de versuri sunt fum de jertfă, ce se risipește uneori, dar uneori mi-reasma lui e eternă.

Așa e volumul lui Teodor Murășanu: patruzeci și șase de bucăți rupte din inimile omenesci. Icoanele naturii încântătoare, ce le zugrăvesc versurile

lui, nu ni-se par necunoscute, așa s'au reflectat doar și în oglinda inimilor noastre și tot așa sentimentele ce le trezesc, cântecele de iubire: „Gândurile de toamnă“, „Glasurile, în noapte“, „Fulgii“, „Păcatul“, „Moara arsă“ și altele. Și tot așa ne evocăm icoana trecutei, neuitatei copilării.

„Ah, dați-mi brațe de furtună,
„Trimite-mi soare 'n ochi avânt,
„La pieptu-mi pustiit și rece
„S'o strâng, s'o leagăn și să-i cânt...

„S'o leagăn și să-i mângâi fruntea
„Ferită de-al minciunii smalt,
„De chipul ei, ca de-o poveste
„Să mă 'ndulcesc și să mă 'nalț...

Găsim comparații desăvârșite, ca cea din „Iedera“:

Se înalță bietul suflet după soare
Și se lipește de vrăjitu-i jar,
Precum se strânge iedera de par
Și crește mândră 'n zile priitoare...

E tot mai sus... tot mai triumfătoare
Frumos e cerul și atât de clar
Și stelele... o, cât de-aproape-i par,
În fiecare noapte 'ncântătoare...

Ce să mai zicem despre „Fumul de jertfă“ al acestui viguros talent? E un temei puternic al jertfelor ce-or să vie și suntem îndreptății să le așteptăm dela el. Un început bun. „Fumul de jertfă“ își iea sborul către culmi și volumul de față ne îndreptățește să sperăm, că le va ajunge...

Și-a desavuat trecutul. Da, Blajul, „clarissimul“ și „ilustrissimul“ nostru Blaj, a făcut această greșală de-a ieși din linia tradițională a istoriei sale venerabile. Cu ocazia serbărilor lui Șagună dela Sibiu și Rășinari, Blajul n'a fost reprezentat decât prin ambasadorii civili-canonici din comitetul de-o sută. Dela mitropolie nimic. Se vede că subt presiunea politiceii militante „reveren-

dissimii" au uitat îndatoririle de poliție și astfel nu s'au crezut datori să întoarcă vizita marelui Andrei care, cum se știe, la patruzeci și opt s'a grăbit pe malul Târnavei să inaugureze Câmpul libertății. S'ar părea că nu se mai cunoaște istoria în vechiul nostru opid clerical, care cu această rețetă regretabilă, pe viitor va putea fi eclipsat de Dicio-Sân-Mărtin sau Hususău bunăoară. În ori-ce caz noi privim cu întristare durerosul proces de autocoborâre de pe culmea amintirilor unui trecut frumos...

Daruri în familie. Așa s'a isprăvit somația adresată de ziarul *Patria* directorului acestei reviste... În loc să revină, după cum făgăduise, asupra indiscretei întrebări cu epistola dlui Scotus Viator, oficiosul partidului național ne analizează stilul dela înălțimea subsolului unde-și adăpostește cugetarea și ne dă lecții binevoitoare de compoziție. Se înțelege însă că scribii dau în gropi și de data aceasta, cum li s'a mai întâmplat ori de câteori au finit să fie mai deștepti decât le-a fost hărăzit din fire. Da, domnilor grămăticii dela *Patria*, un anacronism poate foarte bine să fie trist sau vesel, o concepție de sclavi poate da prilejul unor speciale gesturi reflexe, dar niciodată un măgar nu va reuși să cânte „Carnavalul de Veneția” cu variațiuni. (Vezi în privința aceasta părerea nemuritorului Çaragiale.)

Cu acest prilej, „*Patria*” are însă aerul să ironizeze împrejurarea care a făcut ca „frații Goga” să scrie, amândoi. E o simplă coincidență, care s'a întâmplat în cele mai bune familii... În Franța au trăit, de pildă, frații Goncourt; la noi în Ardeal, frații Maniu, frații Boilă, și așa mai departe. Deosebirea între frații Boilă, frații Maniu și frații Goga este însă aceea, că aceștia din urmă

n'au ocupat catedre la Universitate de pe urma scrisului lor, și, prin urmare, nu-și îndeplinesc această îndeosebită socoteala statului... Ceilalți „frați” sunt ceva mai costisitori...

Amabilități. În întrunirea care s'a ținut deunăzi la Bocșa română, în Banat, d. Ion Mihalache a avut din nou câteva cuvinte gentile pentru foștii, săfi aliați din partidul național. Fruntașul țărănist a spus textual:

— „Fuziunea însemnează cununie. Cununia dintre noi și naționaliști nu s'a putut face fiindcă, ori ești cu țărani, ori cu marii proprietari, — ori cu marile bănci, ori cu cei ce suferă pe urma lor. Noi am fi dorit să ne îmbrățișem cu vechii dumnevoastră conducători de pe vremea ungarilor. Dar, când am voit să facem acest lucru ne-am pomenit dintr'odată între ei și noi, cu ciocoi noștri, cu cantacuziniștii”.

Di Mihalache vorbește de îmbrățișări cari au avut loc și de o cununie care nu s'a făcut. Ca de obicei, foștii concubini, despărțiți, încep să dea în vileag urâciunile ascunse până acum. Ruptura a deslegat limbile și, desigur, acesta e numai începutul.

Bibliografie

Lamura Nrul 9, cu articole de dnii D. Pătrășcanu, Voiculescu, Victor Stanciu, Lucian Blaga, Muger, Simionescu, Părvan, Sofia Dinulescu și o bogată cronică literară, culturală și pedagogică. Un număr de 56 pagini, 8 lei.

Glasul minorităților, organ minoritar maghiar, apare în Lugoj, sub direcția dlui Elemér Jakabffy. Nrul 2 are articole de Iuliu Tornya, Ștefan Sulyok, etc. și un foarte interesant studiu asupra „celui mai vechiu manuscris cu litere latine, descoperit de un savant ungar”. Asupra celor două numere ale acestei publicații vom reveni.